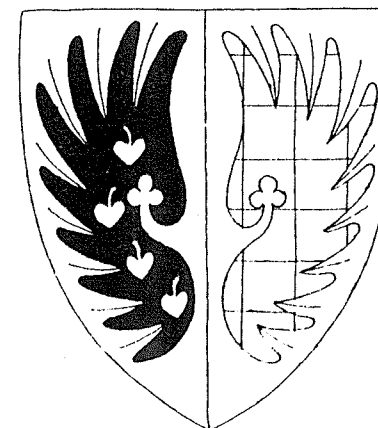

12

Znak Českého Krumlova

Jedním z nejkrásnějších a historicky nejzajímavějších jihočeských měst je bezesporu Český Krumlov. V době své největší slávy a rozkvětu, jako sídlo pánů z Rožmberka, byl Krumlov přirozenou protiváhou královskému sídelnímu městu - Praze.

Krumlovský hrad, na levém břehu Vltavy, byl založen pravděpodobně v první polovině 13. století některým členem krumlovské větve rodu Vítkovců. Poprvé je doložen roku 1253 jako sídlo Vítka z Krumlova /Witigo de Chrumbenowe/, který se již roku 1259 píše Witigo de Crumlow.¹⁾

Současně s hradem začalo pravděpodobně vznikat i podhradí - Latrán, a také vlastní město na pravém břehu Vltavy. Roku 1274 se totiž mezi Vítkovými svědky objevuje také krumlovský rychtář. A v listině z roku 1309 je Český Krumlov již nazýván městem /civitas/.²⁾

Mezitím však změnil Krumlov majitele. Roku 1302 Vokem vymírá rod pánů z Krumlova. Ještě téhož roku jej získává Jindřich z Rožmberka, člen další větve rodu Vítkovců, a překládá sem své sídlo, jak o tom svědčí listina z roku 1305.³⁾

Jindřichův syn Petr /+ 13.10.1347/ zřejmě udělil městu nějaké výsady a pečeť. Na listině, vydané rychtářem a přísežnými Českého Krumlova 14. června 1336, je totiž nejstarší zachovaná pečeť s legendou S.CIVI.....W.DNI.PETRI.DE.ROSIENBERG. Protože legenda hovoří o konkrétní osobě, lze předpokládat, že to byl právě Petr, který obec povýšil na město. O městě se však hovoří již v listině z roku 1309, tedy ještě za života Jindřicha /+ 22.9.1310/. Zdá se tedy pravděpodobné, že šlo o myšlenku Jindřichovu, kterou také začal sám realizovat a kterou dokončil Petr někdy krátce po roce 1310.

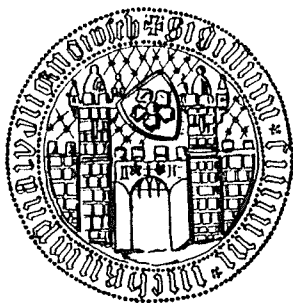

1336

Na výše uvedené pečetě je hradební zeď s cimbuřím, po každé straně s vysokou věží. Každá věž má vysoké gotické okno a trojúhelníkovou střechu s makovicí. Uprostřed zdi je vysoká gotická brána, zakončená fiálou. Brána je vyšší než hradební zeď a přechází do střední věže, vyšší a širší než obě postranní. Tato střední věž má dvě úzká okna a široký ochoz kolem trojúhelníkové střechy. Střecha je zakončena křížem, který přechází do legendy a označuje tak začátek nápisu. Tento pečetní obraz můžeme snad také považovat za první znak města.

Nejstarší známá základní městská privilegia byla udělena Petrem roku 1347. Téhož roku také připojuje podhradí /Latrán/ pod ústřední městskou správou.⁵⁾

Další pečeť je na listině z 16. listopadu 1406.⁶⁾ Legenda +sigillum+ciuium+inchrumnpawdnoru droseb se opět odvolává na pány z Rožmberka. Obraz na pečetě se však podstatně mění. Hradební zeď s cimbuřím zůstává, brána je doplněna otevřenými vraty a vytaženou mříží. Po každé straně brány je věž s ochozem a kůželoitou střechou zakončenou makovicí, střední věž je vynechána. Na ochoze, po každé straně střechy, je další malá vížka. Nejdůležitější změnou je však znak pánů z Rožmberka, štít s pětistou růží, umístěný mezi věžemi nad branou. Štítek je vpravo nakloněný. Na zdi nad branou, po každé straně, je po jedné růži. Zřejmě

1406

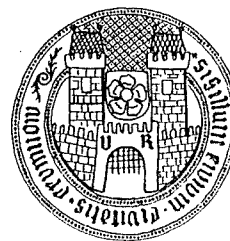
stejně pečeti jsou i na listinách z let 1410 a 1425 v černém vosku.

Otázka, zda obraz na pečetě z r.1336 je znakem města, může být předmětem diskuse. Rovněž není jasné, zda druhá pečeť byla odvozena z městského znaku či naopak. Nesporné však je, že se právě zde setkáváme s obrazem, který byl městským znakem až do r.1671.⁷⁾

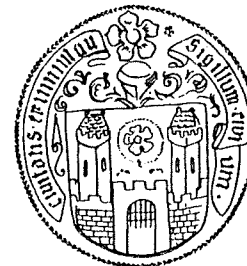
Na pečetě z 13.5.1443 je obraz podobný předešlému,⁸⁾ liší se jen v detailech. Jsou vynechána vrata v bráně, zůstává jen vytažená mříž, věže mají střechy sedlovité, každá má dvě makovice, štítek s růží není nakloněný. Věže, které byly na předešlé pečetě součástí hrady, jsou umístěny za zdí. Růže nad branou jsou nahrazeny písmeny, vpravo písmeno V, vlevo písmeno R. Analogicky podle první pečeti lze předpokládat, že to jsou iniciály tehdejšího vladaře domu rožmberského Oldřicha /Virici de Rosenberch/. Legenda sigillum.ciuium.ciuitatis.crumnow. netvoří uzavřený kruh, protože do horní části zasahuje pečetní obraz. Pečetní vosk je zelený.

Další pečeť je z 27.9.1459. Obraz je týž, liší se pouze legenda: +Sigillum+ciuium+in Chrumenawe maius.⁹⁾

R. 1459 došlo k potvrzení dohody z r. 1443 o společné administrativní správě mezi Latránem a vlastním městem,¹⁰⁾ i když obě města zůstávají i nadále víceméně samostatná. Zdá se tedy, že pokus Petra z Rožmberka r.1347 skončil nezdařen.

1443

Souběžně s růstem moci a vlivu Rožmberků roste i význam města. Vladaři domu rožmberského potvrzují a rozhojňují stará práva a výsady. R. 1481 dostává Český Krumlov právo pečeti červeným voskem.¹¹⁾ Konečně mu r.1494 udělují bratři Petr, Vok a Oldřich privilegia královských měst.¹²⁾

Zajímavá je pečeť z r.1514.¹³⁾ Znak je na štítě. Je to opět hradební zeď s cimbuřím a bránou, brána má vytaženou mříž, vrata chybí. Rovněž růže /resp. písmena/ na zdi jsou vynechány. Za hradbou jsou dvě čtverhranné věže s ochozy, sedlovými střechami a makovicemi. Růže mezi věžemi je dvojité a není na štítu, nýbrž ve věnci tvořeném spletenou

stuhou. Na horní hraně štítu je posazen štítek, opět s dvojitou růží. Zpod štítku vychází zřetelný náznak příkrývadel. Jde tedy zřejmě o klenot a vynechanou přílbu. Legenda není po obvodě pečeti, ale na stuhách, splývajících po stranách znaku: Sigillum civitatis Crulow.

Přibližně z téže doby bude také další, nedatovaná pečeť.¹⁴⁾ Má oválný tvar, obraz je velmi podobný předešlému. Na štít je posazena kolčí přílba s příkrývkami a růží v klenotu. Štítek, který byl v předešlé pečeti součástí klenotu a částečně nahrazoval přílbu, je vynechán. Růže jsou jednoduché. Legenda: Sigillum ciuium ciuitatis crummlou je opět na stuhách.

Za vlády Viléma z Rožmberka vrcholí r.1555 správní vývoj a dochází konečně k definitivnímu spojení obou měst: "Pan vládař hodnú i milostiwú pamět a výsadu městu Krum-

1671

luwu učiniti ráčil, že Latran k městu starému, aby jedno nerozdílné město bylo, připojil a přiwtělil, wydaw jim na to privilegium, jehož datum w středu u vigilií památky blahoslawené panny Marie nanebewzetí léta uts."¹⁵⁾ /tj.dne 15.8.1555/.

Znak z r. 1593 je stejný jako na předešlé pečeti. Celý znak je umístěn ve věnci.¹⁶⁾

Po dvouletém jednání postupuje poslední Rožmberk Petr Vok císaři krumlovské panství, a 3.dubna 1602 je navždy o-pouští.¹⁷⁾

V majetku císařském byl Krumlov pouhých dvacet let. Již r.1622 císař Ferdinand II. daruje krumlovské panství Janu Oldřichovi z Eggenberka, r.1623 jej povyšuje do stavu říšských knížat a 15.dubna 1628 povyšuje rozšířené panství /o Prachatice a Netolice/ na vévodství.¹⁸⁾

Za vlády tohoto rodu dochází k poslední změně městského znaku. Jan Christian kníže z Eggenberka listinou z 15.dubna 1671, se svolením císaře, upravuje znak tak, že na stříbrný štítek mezi věžemi přidává k růži tři černé korunované slétající se havrany ze svého rodového znaku

/zde se havrani slétají ke zlaté koruně/, příkrývky jsou červenobílé a modrobílé, červená růže v klenotu je posazena na zlaté korunované přílbě.¹⁹⁾

Znak shodný s privilegiem je také na pečeti z r. 1671. Legenda: +SIGILLVM.MONT.CIVITATIS.CRUMLOVIENSIS.BOEM+ má začátek a konec vyznačen spodním okrajem štítu.²⁰⁾

Za vlády knížat ze Schwarzenberka se znak již nezměnil a v uvedené podobě jej město používá dodnes, tedy již plných 300 let.

Ve vlastním městě nacházíme tento znak na několika místech. Na náměstí na budově radnice /čp. 1 a 2/ jsou v oválech čtyři barevné provedené znaky. Vpravo znak knížat z Eggenberka, uprostřed znak Království českého, vlevo znak knížat ze Schwarzenberka a uprostřed dole znak Českého Krumlova. Městský znak je kompletní, včetně přílby, klenotu a příkrývek, tinktury odpovídají privilegiu. V průvodcích se obvykle uvádí, že tyto renesanční znaky byly odkryty při renovaci v r.1925. To však zpochybňuje jejich věrohodnost. Eggenberský znak může být nejdříve z r.1628, městský z r.1671 a schwarzenberský teprve až z r.1719. V této době však již není možné hovořit o renesanci. Mimoto se zdá, že všechny znaky mají společného autora. Královský znak zde již nemá vůbec žádné opodstatnění, protože Krumlov královským městem nikdy nebyl. Vysvětlení se zdá přesto jednoduché. Udělením privilegií královských měst se ještě město královským nestává, jak se zřejmě krumlovští měšťané domnívali. V recessu ze dne 11.července 1719 uvádí Adam František kníže ze Schwarzenberka, že Krumlov není svobodné horní město, ale knížecí schwarzenberské privilegované horní město.²¹⁾ Královský znak na radnici je tedy zřejmě pozůstatek těchto nedorozumění a sporů. Z toho také lze usuzovat, že zmíněné znaky jsou právě z r.1719.

Další znak, rovněž na náměstí, na budově nynější lékárny /čp. 16/, zřejmě nepříliš starý, je kovový. Znak je s přílbou i příkrývkami, klenot však chybí.

Zřejmě nejstarší znak je nad vchodem do městského pivovaru v Široké ul. /čp. 71/. Znak je ve velmi špatném stavu, je však přesto dobře rozeznatelný, a to i barevně. Tinktura jsou správné. Nad znakem je na stuze nápis: FIAT PAX IN VIRTUTE TVA, ve druhé řádce ET ABVNDANTIA IN TVRRIBVS TVIS. Dole u paty štítu je letopočet MDC... /část po levé straně štítu je zcela nečitelná/. Zřejmě má to být rok 1676, tj. datum přestavby pivovaru. Znak je kompletní.

Další dva znaky jsou na Plešivci, oba štukové. Jeden je v ulici Jana Švermy na budově gymnasia /čp. 43 a 45/, barevný, kompletní, tj. včetně přílby, příkrývek a klenotu. Tinktura opět jsou správné. Druhý je v téže ulici na budově Střelnice, je jednobarevný, štít doplněn přílbou s klenotem, příkrývky chybí.

Na Latránu je znak na Budějovické bráně. Je štukový a je to pouze štít.

Také na kapli z r.1709 na Křížové hoře je štukový znak města. Je to opět jen štít, štítek mezi věžemi je vynechán, růže a havrani jsou umístěni mezi věže přímo.

Porovnáme-li uvedené pečeti a znaky, zjistíme, že vrata u brány jsou pouze na pečeti z r.1406, později se již neobjevují. Podobná situace je i u růží /resp. písmen/ nad bránou, které se vyskytují pouze na pečetích z první poloviny 15.stol.

Na základě těchto skutečností můžeme tedy dospět k závěru, že znak Českého Krumlova vypadá takto: v modrém poli stříbrná hradební zeď s cimbuřím a bránou, v které je vytažená zlatá mříž. Za zdí jsou dvě věže s červenými střechami a zlatými makovicemi. Mezi věžemi je stříbrný štítek s červenou růží, ke které se slétají tři černí, zlatě korunovaní, havrani. Štít je doplněn zlatě korunovanou přilbicí a červenou růží v klenotu. Přikrývky jsou vpravo červenobílé a vlevo modrobílé.

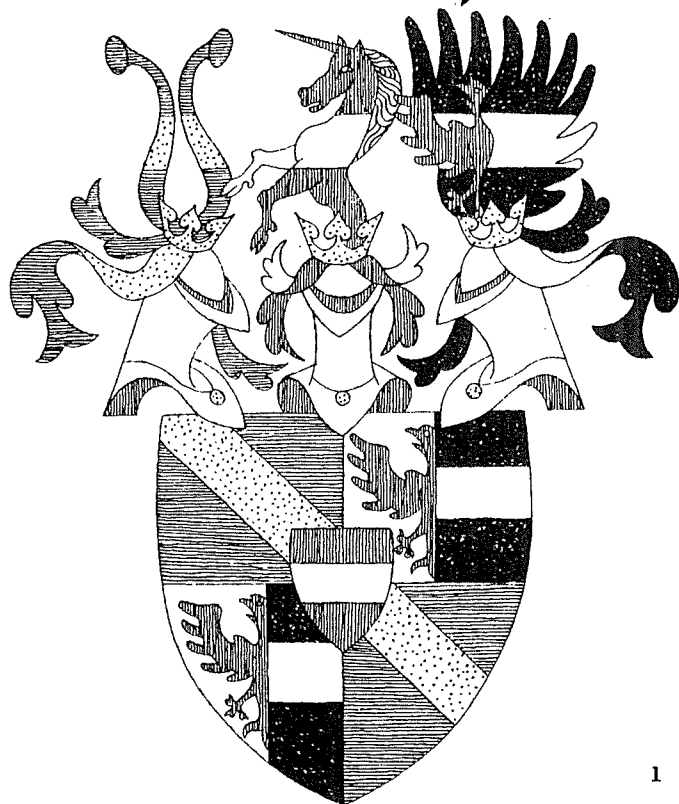
Karel Komárek

Poznámky:

- 1/ Palacký Fr., Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě, díl I. Praha 1894, Str. 486.
Sedláček A. uvádí v Místopisném slovníku, bez udání pramene, že hrad byl založen po r.1216 od Závěse Vítkovce. Praha 1895 - 1908. Str. 474 - 476. Navrátil Fr. uvádí, rovněž bez udání pramene, že hrad byl vystavěn v letech 1232 - 1239. Český Krumlov a okolí, Český Krumlov 1946. Str. 3.
- 2/ Navrátil Fr., Český Krumlov a okolí. Str. 4 - 5. Dvořák Fr. a kol., Český Krumlov, jeho život a umělecký růst. Praha 1948. Str. 13.
- 3/ Sedláček A., Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III. Praha 1884. Str. 22.
- 4/ Vojtíšek V., O pečetech a erbech měst pražských i jiných českých. Zprávy památkového sboru hl.města Prahy. Praha 1928. Str. 40.
- 5/ Dvořák Fr., Český Krumlov. Str. 21, 23, 25. Gross H., Václava Březana regesta výsad daných městu Českému Krumlovu za panství rožmberského. Věstník Královské české společnosti nauk. Praha 1903 /ročník 1902/, VIII, Str. 2 - 3.
- 6/ Eichlerova topografie v archivu Národního muzea v Praze. Budějovický kraj G/11, panství Krumlov. Vojtíšek V., O pečetech a erbech měst. Str. 41, 189.
- 7/ V.Vojtíšek říká, že erb byl odvozen z druhé pečeti. Připustíme-li však možnost, že již dříve existoval znak podobný pečeti z r.1336 nebo alespoň že tato pečeť byla základem pro novou pečeť a znak, zdá se nejpravděpodobnější, že nová pečeť i znak vznikly současně. Vojtíšek V., O pečetech a erbech měst. Str. 94.
- 8/ Eichlerova topografie.
- 9/ Vojtíšek V., O pečetech a erbech měst. Str. 41.

- 10/ Dvořák Fr., Český Krumlov. Str. 64.
- 11/ Vojtíšek V., O pečetech a erbech měst. Str. 219. Gross H., Václava Březana regesta výsad. Str. 4.
- 12/ Kavka Fr., Zlatý věk růží. České Budějovice 1966. Str. 41. Míka A., Osud slavného domu. České Budějovice 1970. Str. 52. Gross H., Václava Březana regesta výsad. Str. 3 - 4.
- 13/ Zwiefelhofer A., Katalog pečeti a znaků města Českého Krumlova a jeho dřívějších držitelů. Český Krumlov 1969.
- 14/ Eichlerova topografie.
- 15/ Březan W., Život Viléma z Rosenberka. Praha 1847. Str. 92. Gross H., Václava Březana regesta výsad. Str. 4.
- 16/ Zwiefelhofer A., Katalog pečeti. Znak je proveden barevně, štít je modrý, hradební mříž, věže a stuha bílé, střechy a růže červené. Přikrývky červenobílé, přilba bílá, růže v klenotu rovněž červená. Věvec je zelený, prokládaný čtyřmi červenými růžemi a čtyřmi bílými spornami. Pole uvnitř věnce je modré. Vzhledem k tomu, že tinktury v tomto katalogu nejsou spolehlivé, jak se ukazuje při porovnání ostatních znaků, nelze ani tyto považovat za směrodatné, i když v zásadě jsou zřejmě správné. Bohužel ani kresby v tomto katalogu nejsou přesné, a tak je možné chápat toto dílko pouze jako informativní či, přesněji řečeno, propagační materiál.
- 17/ Březan W., Život Petra Voka z Rosenberka. Praha 1880. Str. 197.
- 18/ Sedláček A., Hrady III. Str. 48. Týž, Místopisný slovník. Str. 474 - 476.
- 19/ Zdá se, že havrani jsou korunováni právě eggenberskou korunou, která byla v krumlovském znaku nahrazena rožmberskou růží, protože v rodovém znaku korunováni nejsou. Pro možnost porovnání citujeme příslušnou pasáž privilegia, které uvádí Eichlerova topografie /podle dopisu krumlovských radních z 28.7.1834/: "...einen blauen Schild, darin ein von Quaderstücken wohl befestigter Thor mit Brustwehr, einem bis auf die Hälfte herabgeschlossene Schussgatter, zwey viereckigen Thürmen ihren natürlichen Mauerfarb, jedoch mit rothen Dächern, in der Mitte über dem Thore ein weisses Herzschild mit einer rothen oder rubinfarbig fünfblättrigen Rose, welche drey gekrönte Raben mit ausgespannten Flügeln gleichsam in der Luft schwebend halten; dann über dem blauen Schild ein Freier offener Turnierhelm mit einem Kleinod und mit - zur rechten Seite weiss und roth, zur linken Seite aber weiss und blau, gleich abgetheilte Helmdecken geziert; worauf eine goldene oder goldfarbene Krone wieder mit einer Rose wie unterhalb im Herzschild, jedoch ohne Raben erscheint."
- 20/ Eichlerova topografie.
- 21/ Gross H., Václava Březana regesta výsad. Str. 12.

Thun-Hohensteinský znak a řád sv. Ruperta

1

Na pradávne kulturní a obchodní cestě, spojující břehy Adrie s dalekým severem, zdvihá se nad hlubokými údolímí a průsmyky jihotyrolských Alp řada strážných hradů, které byly původními sídly a kolébkami mnohých rodů, uplatnivších se během posledních staletí i v politické, hospodářské a kulturní oblasti zemí koruny České. Na pomezí germánského a románského světa v kraji protékaném Adiží s přítokem Pas-

sery a Eisacku je třeba hledat původ významného rodu Thunů s romanisovaným jménem di Tono, rodu dědičných číšníků knížecího biskupství tridentského a brixenského. Sváděla-li některé historiky shodnost východošvýcarského jména města Thunnu k domněnce o švýcarském původu rodu, pak je jisto, že švýcarský Thunn byl ovládán starobylou rodinou Kyburků, kteří s jihotyrolskými Thuny neměli nic společného. Rovněž tradice, že rod pochází ze starořímských patriciů, kteří provázeli sv. Vigilia do Tyrol /+ 405/ a obdrželi od něho jako tridentského biskupa církevní léno, zůstává pouze rodovou pověstí původu značně pozdějšího.

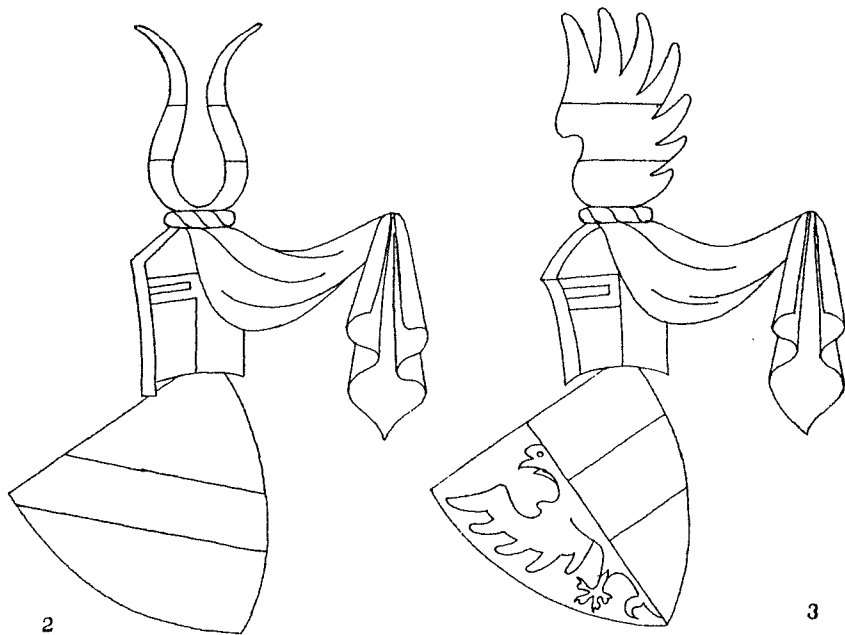
Zato je nesporné, že Thunové již kolem roku 1000 po Kr., ba patrně již dříve drželi hrad Thun s územím Sta Margarita a v Diplomatarium Thunianum se r. 1050 připomíná Albertinus de Thunno. Thunové v té době byli ministeriály biskupů tridentských, a díky svému rozhledu, smyslu pro ekonomii a diplomacii stali se z "milites nobili" významnými dynasti a bohatými leníky s právem jurisdikce na svém i svěceném území. Snatky, prozíravým hospodařením, koupěmi a dědictvími vytvořili do 16. stol. rodové tyrolské dominium, obklopené hrady Castel Thuno, Castel Fondo, Altaguarda, Caldes, Torre di Visione, Castel Brughier, Sampietro, Novesino, Croviana, Königsberg, aj. Připojením Tyrol k Rakousku změnil se i život Thunů, kteří se stali významnými diplomaty ve službách císařských, vojevůdci, dvorany a státníky, nositeli řádu Zlatého rouna a vysokých stupňů maltéžského řádu i duchovními knížaty /Solnohrad a Pasov/. Postupně získávají inkoláty ve Štýrsku, v Čechách a v Horních Rakousích. Po krátkou dobu 1628 - 1648 drží říšské hrabství Hohenstein v Magdeburku s vyhlídkou na možnou suverenitu. R. 1234 jsou zapsáni jako rytíři, roku 1469 získávají dědičné číšnictví tridentské a r. 1560 brixenské, r. 1495 byli přijati mezi říšské korouhevní pány, r. 1604 se stávají říšskými barony a r. 1629 říšskými hrabaty. Stoupající význam rodu je výsledkem vrozené pýle i vynikajícího vzdělání a lásky k umění, jakož i schopností organizačních a státnického nadání.

V Čechách zakupují Thunové v letech 1623 - 1631 Děčín, Klášterec a Choltice a vytvářejí tak tři české větve. Jejich zájem o umělecký projev při přestavbě paláců a chrámů je vedl k úzké spolupráci s umělci známých jmen, jakými byli Fischer z Erlachu, Luragho, Platzer, Santini, Kitzinger, Bragaglia, J.J. Brokoff. Úzký vztah k hudbě vedl k přátelství se Chopinem i k jeho plodné návštěvě na děčínském zámku; z podnětu Thunů došlo i k Mozartově návštěvě v Praze. Ize zapomenout zásluh Lva Thuna, organizátora rakouského školství, o zachování J.E. Purkyně pro pražskou universitu? Nebo vynikající pianistky, lásky malíře Tulky, poslední žačky Smetanovy, Karly Thunové, obětavé podporovatelky slepých hudebníků?

Významné majetkové rodové zisky a povyšování rodu do vyšších stupňů šlechtictví působily v průběhu dob i na změ-

ny a polepšení rodového znaku. Z říšského hrabství Hohensteinů, ztraceného mírem vestfálským, zůstal Thunům pouze predikát, kdežto znaku Hohensteinu, Lohry a Klettenbergu užívají dodnes hrabata Sayn-Wittgenstein, kteří hrabství obdrželi v léno roku 1648 od kurfiřta Friedricha Viléma Braniborského.

Dědičný znak thunský pochází z Tyrol, aniž lze zjistit jeho stáří nebo okolnosti jeho zvolení nebo udělení. Nejstarší pečeť, kterou známe, je zavěšena ve třech variantách s jinými pěti pečetěmi v černém vosku na tridentské listině ze 6.11.1371 /Bonelli, Notizie nella chiesa di Trento/. Znak Bedřicha a Petra z Thunu na pečeti tvoří štít ve formě jednoduchého trojúhelníka. V poli, jehož barva je

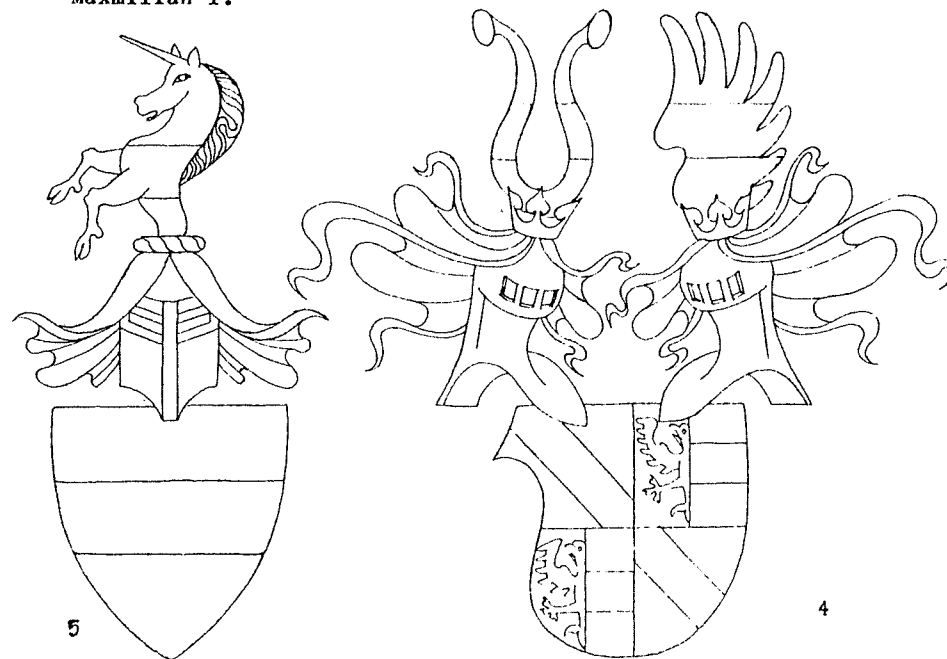
neznáma, je kosmé břevno, nad štítem turnajský helm s dvěma příkrývadly vpravo a třemi vlevo, klenotem jsou dva bývolí rohy. Znak na pečeti Bernarda z Thunu je položen rovněž na štít trojúhelníkového tvaru, ale je čtvrcený, kosmé břevno je však spirálovitě zavinuté /per una spira, jak popisuje Giananni/. Tato odchylka od znaku obou bratrů je právě tak nejasná jako značná heraldická podobnost znaku Bedřicha Thuna se znakem Sandera di Rallo na téže listině.

Na obr. 2 je původní rodový znak: na modrém štítě kosmé zlaté břevno; nad štítem helm, z ně-

hož vyrůstají dva bývolí rohy modře, zlatě a modře příčně dělené. Příkrývadla rovněž modrá a zlatá.

Tento rytířský znak je společný všem liniím rodu Thunů /Castel Thun, Castel Caldes i Castel Brughier/ až do poloviny 15. století, kdy helm obdržel heraldickou korunu.

Když Thunové zakoupili 16.5.1407 od zemského knížete tyrolského Friedricha za 4000 zl. hrad a panství Königsberg nad Adiží, změnil Antonín z Thunů jako senior familiae a říšský korouhevník /a snad právě proto/ dosavadní znak tak, že do čtvrceného štítu vložil znak vymřelého rodu pánů z Königsberka, patrně na památku pramátí rodu Trentinů z Königsberku. Změnu znaku potvrdil 22. května 1516 císař Maxmilián I.

Na obr. 3 znak rodu z Königsberku: štít polcený, vpravo v stříbrném poli poloviční červený orel, vyrůstající z dělicí linie, vlevo v černém poli stříbrné příčné břevno. Na helmě jako klenot křídlo černé, stříbrné a černě dělené. Příkrývadla vpravo stříbrná a červená, vlevo stříbrná a černá.

Obecného užívání tohoto rozmnoženého znaku ve všech liniích rodu uplatnil Erasmus z Thunu a to v znakové úpravě na obr. 4 tak, že do prvního a čtvrtého pole vložil znak thunský a do druhého a třetího znak königsberský. Pravý

korunovaný helm s příkrývadly a klenotem thunským, levý korunovaný helm s příkrývadly a klenotem königsberským. Takto rozmožený znak byl používán na zeleném vosku a od r. 1540 na červeném vosku až do povýšení Thunů do stavu říšských svobodných pánů.

Odkazem Pretla z Caldesu r.1464 získávají Thunové hrad Caldes nad řekou Noce. Vyměněním starobylého tyrolského rodu Caldes kolem r.1579 osířel i jeho znak. Tento znak je na obr. 5:

v červeném štítu stříbrné příčné břevno; z helmu jako klenot vyskakuje vpravo hledící jednorožec červeně, stříbrně a červeně dělený, příkrývadla jsou červená a stříbrná.

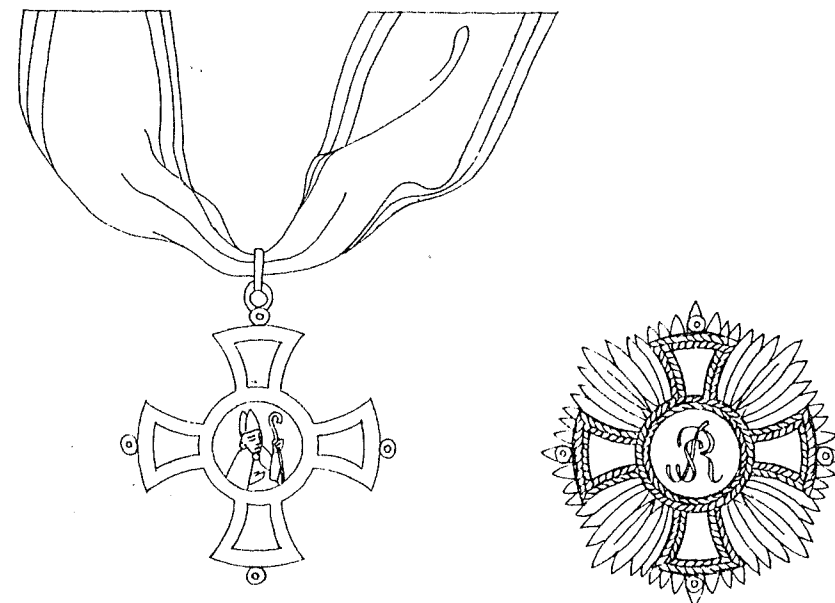
Při povýšení do stavu říšských baronů dochází k další úpravě a polepšení znaku. Podle baronského diplomu císaře Rudolfa II. z 9.3.1604 se povoluje, aby do dosavadního čtvercenoého štítu byl vložen jako srdeční štít znak rodu Caldes. Obvykle bývá u složitých znaků starých rodů srdečním štítem jejich původní znak. V tomto případě byl to projev vděčnosti ze strany Thunů za velkolepý odkaz Petra z Caldesu. Poněvadž však znak rodu Caldes je totožný s rakouským znakem z rodu Babenberků, trvá uvedený diplom na tom, aby stříbrné břevno caldeského znaku mělo uprostřed na odlišení červenou hvězdu.

Na obr. 1 je kresba nového polepšeného znaku. Na štítě jsou tři turnajské korunované helmy. Jako klenot z koruny prostředního helmu vyskakuje jednorožec červeně, stříbrně a červeně dělený. Na helmu vpravo bývalí rohy modře, zlatě a modře dělené, na levém helmu křídla černá, stříbrně a černě dělená, mezi nimiž polovina červeného orla. Příkrývadla vpravo modrá zlatá, vlevo černá stříbrná. Tato oktrojovaná úprava znaku jednoho z nejstarších rodů /biskup tridentský Rainold z rodu Caldes se připomíná již r. 992 - 1004/, vyvolala odpor a baron Krištof Thun se pokouší r.1622 červenou hvězdu jako "apokryfní" pominout a odstranit. Skutečně také 22.10.1629, kdy byl Thunům udělen diplom říšských hrabat, znak hraběcí, nelišící se jinak od znaku baronského, již postrádá červenou hvězdu. Nikde se však nečiní zmínka o štítonoších nebo o znakové devise.

Jestliže někteří členové české, hlavně děčínské linie /viz např. exlibris Františka Thuna/ nebo linie tyrolské, užívají jako štítonošů dvou jednorožců, je to spíše honorární kus, uplatněný osobním vkusem uživatele, než aby toto epiteton ornans bylo podepřeno nějakým zeměpanským privilegiem. Podobně je to i s někdy užívaným znakovým heslem /In recto decus/. Devisa "Nomen de facto, simul et omen", skrývající latinský etymon facere = thun /konati/, je autorstvím Friedenfelsa. V tyrolské linii užívá se hraběcí koruny položené v celé šíři na horní hranu štítu a helmy se volně vynášejí nad ní.

Zmínujeme se zde i o znaku vymřelé již linie nelegitimních Thun-Philippini pouze proto, že i tento nese prvky znaku thunského: modrý štít uprostřed dělený zlatým kulem;

později r.1610, kdy přijali predikát von Sonneg und Gianarra, měli štít čtvercenoý, v prvním a čtvrtém poli znak thunský, ve druhém a třetím poli červeném stříbrné příčné břevno s černými doprava hledícími psy. Nad štítem dva turnajské helmy, z pravého vystupovaly jako klenot dva bývalí rohy modře, zlatě a modře dělené, z levého vyskakoval pes černě a stříbrně dělený. Příkrývadla byla vpravo modrá zlatá, vlevo černá stříbrná. Tato linie, povýšená r.1691 císařem Leopoldem I. do stavu říšských rytířů, vymírá kolem r. 1756.

Z hlediska heraldiky i faleristiky není nezajímavé zmínit se též o rytířském řádu sv. Ruperta, který založil panující kníže arcibiskup solnohradský a primas německý Jan Arnošt Thun-Hohenstein podle listiny z 12.5.1701 s císařským schválením Leopolda I. z 23.8.1701. Tento řád byl určen pro 12 mladých solnohradských šlechticů. Zakladatel jej vybavil nemovitým majetkem a finančně dotoval. Jako komendu obdržel řád zámek a panství Emsburg. Řádové sliby byly obdobné jako u řádu maltského, členové byli povinni denní modlitbou za zakladatele řádu, poslušností vůči arcibiskupovi, dvanáctiletou vojenskou službou /kromě komtura/ a to tak, že 6 členů bylo vždy připraveno nahradit některého z dalších šesti členů, který padl konaje službu v poli. Vzdělání a výchovu získali v solnohradském kněžském konviktu. Aktivně sloužícímu rytíři se ročně vyplácelo adjutum 300 zl.

a komtum 600 zl. R.1802 bylo solnohradské arcibiskupství sekularizováno a Solnohradsko změněno ve světské kurfiřtství v čele s arciknížetem Ferdinandem, který řád ponechal se změnou názvu "Kurfiřtský solnohradský šlechtický vojenský rytířský řád sv.Ruperta". Po územních změnách r.1810 Napoleon přivítal Solnohradsko k Bavorsku, které r.1811 řád zrušilo a majetek převedlo na svůj král. civilní záslužný řád. Když r.1816 Solnohrad byl Rakousku vrácen, část nemovitého majetku řádu byla odevzdána humánním ústavům a zbylým členům vyplácena pense.

Řád měl stupeň komturský a rytíře velkého a malého kříže. Do řádu byli přijímáni jen ti, kdo prokázali aspoň 4 šlechtické předky a byli zdraví. Rytíři malého kříže nosili černě smaltovaný kříž v průměru 3 cm s rameny vypouklými, jichž kraj byl zlatě lemován, uprostřed na aversu v černém medailonu zlatem lemovaném byl reliéf sv.Ruperta, na reversu pak v medailonu iniciály SR. Kříž byl původně zavěšen na fialové stuze a od r.1767, za knížete arcibiskupa Schrattenbacha, byla stuha fialová zaměněna za červenou s černým lemem. Velký kříž se lišil jen velikostí 4,5 cm. Od r.1767 nosil komtur kromě červené stuhy, černě lemované, zlatou hvězdu o průměru 6 cm se stříbrným křížem lemovaným zlatem téhož typu jako závěsný kříž a s medailonem ozdobeným iniciálami SR, o velkých slavnostech pak širokou řádovou stuhu červenou s černým lemem od pravého ramene k levému boku a zlatý kříž. U čekatelů byla ponechána stuha fialová.

Znakem řádu byl štít se stříbrným polem, v něm zlatý modře prolamovaný španělský kříž s medailonem sv.Ruperta uprostřed. Z vroubeného helmu se zlatou korunou vystupují dvě proti sobě vztyčená cherubínská křídla, pravé stříbrné, levé červené. Uprostřed jako na kříži monogram SR. Příkrývadla stříbrná a červená.

Jiří Suchánek

In memoriam

V letošním roce zemřeli dva velcí příznivci heraldiky, příslušníci starých českých rodů. Nejprve Egon Krakovský-Liebštejnský z Kolowrat /nar. 14.12.1889, zemř. 26.6.1971/ a poté Mikuláš Daczický z Hesslowa /nar. 2.5.1909, zemř. 22.10.1971/. Za svého života se sice oba heraldikou aktivně nezabývali, ale jejich zájem a hlavně pomoc při práci ostatních heraldiků zůstane ještě dlouho v myslích těch, kteří je znali a kteří jsou povinováni zesnulým svým díkem. Čest jejich památce!

- mfawb -

Blahopřání

Dne 27. září 1971 oslavil pětasedmdesátiny jeden ze zakládajících členů naší Heraldické sekce architekt Bohumír Šimek. I když své heraldické krédo publikoval v jílovské Heraldice /ročník III., číslo 2, březen 1970/, setkali jsme se s ním několikrát i na stránkách Erbovních sešitů. Pevně doufáme, že to nebyla setkání poslední. Všichni, kdo architektu B.Šimka znají, by mohli dlouze vyprávět o jeho osobním humoru a životním optimismu. A tak tedy do další pětasedmdesátky Vám, pane architektu, přejeme upřímné "zlomte vaz"!

- mfawb -

Knižka o heraldice

Téměř po třiceti letech přichází znovu na knižní trh knížka o heraldice. Napsal ji Dr. Zdeněk Zenger a nese prostý titul Heraldika. Vydal ji Vojenský historický ústav v Praze - Heraldická sekce KVH ve spolupráci s Odborem přátel SK Slavia - Praha.

Jeden z lektorů Zengerovy Heraldiky Dr. Bohumír Lifka o ní napsal, že je to "dílo pro naše soudobé potřeby a zájem navýsost včasné a užitečné, neboť všechny podobné dřívější příručky jsou dávno rozebrány a ve veřejných knihovnách jsou jejich exempláře stále v rukou vypůjčovatelů". Největší předností knihy a hlavním záměrem autora je srozumitelnost a rychlá orientace. Ti, kdo by v ní hledali nejrozdílnější detaily a podrobnosti, by byli patrně zklamáni, neboť práce je určena výhradně začátečníkům a laikům. Publikace, bohatě ilustrovaná autorem, je rozvržena do dvou částí: v první teoretické, jsou shrnuta heraldická pravidla a zvyklosti, druhou tvoří heraldický slovníček umožňující snadnou orientaci v heraldické terminologii. Vkusná grafická úprava knížky je dílem Oldřicha Hlavsy. Zengerova Heraldika se jistě stane nejen vítanou pomůckou zájemců o heraldiku, ale i součástí knihoven již zkušených heraldiků i mnohého bibliofila.

- mfawb -

E r b o v n í s e š i t
číslo 12, prosinec 1971

Vydala Heraldická sekce Klubu vojenské historie při Vojenském historickém ústavu Praha, Praha-Žižkov, U Památníku 2.
Tištěno jako rukopis, vydáno pro vlastní potřebu.
Za věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři.

Autoři kreseb: Karel Liška /str. 58, 59, 60/, Zdeněk M. Zenger /str. 64, 66, 67, 69/.

O b s a h :

ACWR: Velká pardubická steeple-chase v heraldice	3
AFJK: Pirát rytířem nebo rytíř pirátem?	10
Komárek Karel: Znak Českého Krumlova	57
Liška Karel: Znak města Domažlic	32
-mfawb- : Heraldická expozice v Častolovicích	33
In memoriam	70
Blahopřání	71
Knížka o heraldice	71
Pokorný Pavel R.: Adam Michna z Otřadovic	13
Poprava na Staroměstském náměstí	17
Znak na náhrobku Tychona Brahe	39
Jakub Kurtz von Senftenau	42
Ferdinand Hoffmann z Grünbüchle	43
Martin Bacháček z Nauměřic	45
Příbyl Alois:- ACWR: K Petráňově publikaci Český znak	47
Schafferstein Alex - -mfawb- : Juan d'Austria a bitva u Lepanta	51
Suchánek Jiří: Thun-Hohensteinský znak a řád sv. Ruperta	64
Šimek Bohumír: K novým heraldickým známkám	1
Štafl Ikai: Generál "Velké armády"	34
Velký znak Hradce Králové	53
Zenger Zdeněk M.: O znakové tvorbě Jaromíra Busty	15
Johannes Kepler	38
Tycho Brahe	38

R e d a k č n í r a d a :

Milan Buben, Pavel R. Pokorný, Dr. Ikai Štafl, Alfred C. Wierer, Dr. Zdeněk Zenger.

G r a f i c k á ú p r a v a :

Zdeněk M. Zenger.

V y d a l a

Heraldická sekce KVH při Vojenském historickém ústavu Praha, Praha-Žižkov, U Památníku 2.

K r e s b y :

Bláha Z.	54
Karlovský A.F.J.	11,45
Liška Karel	32,33,58,59,60
Pokorný Petr	5,7-9,14,42,44,52
Štafl Ikai	35
Štěch Václav	20-28
Zenger Zdeněk M.	1,17,37,39,66,67,69,64